שנאת יהודים בקריקטורות נורבגיות בימינו

ארז אוריאלי

לכאורה נראה שהמושג "אנטישמיות" אינו מתקשר לנורבגיה של ימינו, מדינה המצטיירת לעתים קרובות כפינה שלווה וידידותית ביבשת אירופה. לנורבגיה מוניטין של משכינת שלום הומניטרית, בעיקר הודות לפרס נובל לשלום שאותו היא מעניקה במימון קרן אלפרד נובל השבדי, אך רבים מעיתונאיה ומנהיגיה תומכים בגישות אנטי-יהודיות מסורתיות של הזרם המרכזי באירופה. האנטישמיות הנורבגית אינה צומחת משדרות העם אלא מן המנהיגות — מדינאים, מנהיגי ארגונים, מנהיגי כנסיה ועיתונאים בכירים. האנטישמיות אינה נובעת מן המוסלמים אלא מן החברה האירופית-נוצרית.

רקע היסטורי

בחינה היסטורית הופיעה האנטישמיות בנורבגיה בשלב מוקדם יחסית. בערך בשנת 1000 לספירת הנוצרים, מאות שנים לפני שהגיעו יהודים לנורבגיה, התבססה שם הנצרות, ואיתה האנטישמיות התיאולוגית והמסורתית.[1] הדבר מעיד על כך שהסיבה לאנטישמיות הייתה הנצרות ולא פעולות היהודים. אף כי באותה תקופה יהודים ויהדות לא הוצאו אל מחוץ לחוק באופן ישיר, הנהיג המלך אולאף (Olav), בשנת 1025, חוק הדורש מאנשי הממלכה להיות נוצרים. ב-1436, אסר הארכיבישוף אסלאק בולט (Bolt) את קיום השבת בנוסח יהודי.[2]

ב-1569, המלך הדני פרדריק II, ששלט גם על נורבגיה, הנהיג חוק הדורש כי כל הנתינים יצייתו לאמונה הלותרנית האבנגלית או שיעזבו את הארץ תוך שלושה ימים, שאם לא כן יוצאו להורג ורכושם יוחרם.

ב-1620 הורשו ראשוני היהודים לגור בנורבגיה. עם זאת, ב-1651 נאסר על היהודים לנסוע ברחבי הממלכה.[3]

אף כי היחס כלפי היהודים השתנה לטובה במשך הזמן, מעולם הוא לא היה שווה ליחס כלפי הנוצרים. ב-1670 הותרה כניסת יהודים לממלכה, בתנאי שישלמו די כסף ויוכיחו כי ביכולתם לשפר את כלכלתה. דבר זה נכון גם לגבי דנמרק ושבדיה.

לקראת זמננו

ב-1814, כאשר האסיפה הלאומית הנורבגית חוקקה את חוקתה המודרנית המבוססת כביכול על עקרונות המהפכה הצרפתית והאמריקאית, הוכנס בפסקה השניה של המסמך סעיף הקובע כי יהודים וישועים לא יורשו להיכנס לארץ. פסקה זו, המכונה "הפסקה היהודית" בוטלה ב-1851 לאחר מאבק ממושך בהנהגת המשורר הנריק ורגלאנד (Wergeland).

משגברה האנטישמיות האירופית במשך המאה התשע עשרה והמאה העשרים, הזדרזו הנורבגים ללמוד ממנה וליישמה הלכה למעשה. העיתונים במדינה ניהלו באופן פעיל תעמולה נגד היהודים. לדוגמה, ב-1930, *אפטנפוסטן (Aftenposten)*, העיתון החשוב ביותר בנורבגיה, פרסם בעמודי המערכת שלו מאמר אודות "היהודי המוצץ באמצעות קשית השתייה שלו מכוסה של האומה." ב-1933, שבע שנים לפני כיבוש נורבגיה על ידי הגרמנים,

ארז אוריאלי הוא מייסדו ומנהלו של "המרכז הנורבגי למאבק באנטישמיות", המתמקד בחשיפת התבטאויות עוינות בתקשורת ובמוסדות ציבור נגד יהודים ונגד ישראל. א.א. פרסם מאמרים רבים בעיתונות הנורבגית.

ביטא העורך של *אפטנפוסטן*, יוהנס נסה (Nesse) את הבנתו לגישה הנאצית כלפי היהודים וביקש ש"לא לגלות כלפיהם אהדה מוגזמת."

איסור על שחיטה פולחנית

הרעיון להיפטר מן היהודים אינו זר לנורבגים, אשר בתוספת להטפות דתיות בכנסיה, שמעו גם את חברי הפרלמנט שלהם ושריהם מעלים תיאוריות גזעניות ומבטאים רעיונות אנטישמיים כבר שנים רבות. ב-1929, חבר הפרלמנט ינס הונדזיד (Jens Hundseid) אמר בפרלמנט: "לא הזמנו את היהודים לארצנו ואין לנו כל התחייבות למסור לידיהם חיות לצורך האורגיות הדתיות שלהם."[4] זמן קצר לאחר מכן, נאסרה השחיטה הכשרה היהודית.

להלכה, החוק והחוקה הנורבגיים מעניקים חופש דת לכל. למעשה, היחס ליהודים הוא היוצא מן הכלל. נורבגיה היא אחת הארצות המעטות בעולם שבה עדיין אסורה שחיטה כשרה. בגרמניה נאסרה שחיטה רק במשך התקופה הנאצית. בנורבגיה, לעומת זאת, הונהג האיסור שלוש שנים לפני עליית הנאצים לשלטון בגרמניה והוא נמשך עד היום, בעוד ששחיטה פולחנית מוסלמית (חלאל) מותרת. צער בעלי חיים אינו נימוק לאיסור השחיטה, מאחר שציד, שתכופות גורם למוות ארוך ומיוסר, מותר ומקובל בנורבגיה. כ-150,000 איש (3 אחוזים מן האוכלוסייה) הם ציידים רשומים;[5] החיות הניצודות סובלות, לעתים קרובות, ממוות איטי וכואב הרבה יותר מן השחיטה (הפולחנית) היהודית.

בעת היותו של הונדזיד לראש ממשלה (1932-1933), הוא הכריז בנאומו בפרלמנט: "רבים מן הזרים הבאים לארצנו הם בני גזע נחות. מורשתם גרועה אך הריבוי הטבעי שלהם נמרץ ומהיר. הגזע שלנו סובל בגלל הגירה זו."[6] הונדזיד היה אנטישמי מובהק ודבריו כוונו כלפי היהודים. מכל מקום, אנטישמיות הייתה חלק מן הגזענות הנורבגית. ב-1934 הציע חבר מפלגתו, ארלינג ביורנסון (Bjornson) חוק חדש לעיקור כפוי, שהונהג על ידי ממשלת נורבגיה במשך השנים 1934-1977.[7]

עיקור כפוי היה חלק מן התוכנית לשיפור הגזע הנורבגי הגרמני והארי. באותו זמן, תיאוריה והיגיינה גזענית היו מקובלות בתרבות האירופית. הצוענים נחשבו לנחותים ובנורבגיה, כדי למנוע "זיהום הגזע", הם היו נתונים לעיקורים כפויים. כך גם נורבגים בעלי "מנטליות רופסת". ממשלת נורבגיה והכנסיה יישמו גם "מדיניות התבוללות" המיועדת ליצירת עם נורבגי "בריא" אחד. מיעוטים כגון הצוענים והלאפים (Sami) סבלו מדיכוי וילדיהם הופרדו בכוח ממשפחותיהם ונשלחו לגידול "כנורבגים".[8] בימיה של ממשלת הונדזיד מונה וידקון קוויזלינג (Quisling) לשר ההגנה. קוויזלינג יסד, מאוחר יותר, את המפלגה הנאצית הנורבגית (Nasjonal Samling), שגם הונדזיד נמנה עם חבריה עד 1945. אחרי המלחמה היה קוויזלינג שעיר לעזאזל לבגידה ובאמצעות משפטו והוצאתו להורג, "רחצה נורבגיה בניקיון כפיה".

האנטישמיות ממוחזרת בימינו

קריקטורות אנטישמיות רבות שפרחו בשנים האחרונות בעיתונים הנורבגים החשובים, ממחזרות מוטיבים אנטי-יהודיים מסורתיים. במקרים מסוימים הקשר בין עבר והווה מעמיק יותר. כאשר מצלצלים פעמוני הקתדרלה של אוסלו אין צלצולם ערב לאוזני כל, שכן מי שמימן את הפעמונים הוא אורנולף מיקלסטאד[9] (Ornulf Myklestad), נאצי נורבגי ותיק, אשר לא שינה את דעותיו על היהודים. הוא תרם גם להוצאה לאור של *הפרוטוקולים של זקני ציון* בנורבגית.[10]

באפריל, כלל מרכז שמעון ויזנטאל את נורבגיה כאחת המדינות שעשו מעט מאד לחקירתם, שלא לדבר על העמדתם לדין של פושעי מלחמה נאצים.[11] ב-1988 התיר משרד ההגנה הנורבגי את השמדתו של ארכיון שהכיל מידע על אנשים ומוסדות נורבגים אוהדי קומוניסטים או נאצים.[12] הארכיון נמחק ב-1994, כאשר הקונגרס היהודי העולמי וביורן ווסטלי (Westlie), עיתונאי של יומון העסקים *דאגנס ניירינגסליף (Dagens Naeringsliv)*, אספו מידע אודות הנאציזם והרכוש היהודי שנבזז בנורבגיה בזמן המלחמה ואף לאחריה. בשעה שנושא הנאציזם טויח, המשיכה התקשורת הנורבגית בביקורתה על ישראל. הטענה כי ביקורת על ישראל שונה מאנטישמיות משמשת במידה רבה כתירוץ כדי להימנע מהכרה באנטישמיות ולהגן על המשך קיומה. למעשה, חלק הארי של הביקורת על ישראל נושא אופי אנטישמי.[13]

אסור להניח לאזרחים נורבגים מן השורה לחמוק מאחריותם בטענה כי נבצר מהם לשלוט בתקשורת. אילו מספיק נורבגים מהשורה היו מוחים בפני העיתונות על ביטויים אנטישמיים, התופעה הייתה פוחתת משמעותית תוך זמן קצר. אך הנורבגים אינם מתלוננים ואינם מקבלים על עצמם אחריות, ורבים אף מסכימים עם המסר שבקריקטורות.

קריקטורות ותקשורת המונים

תמונות, ציורים וקריקטורות הם האמצעים המהירים והיעילים ביותר להעברת מסר לציבור. אירופה הנוצרית השתמשה בהם במשך מאות שנים של השנאת יהודים.[14] השיטה שוכללה לכדי שלמות על ידי התחכום וההתמדה הגרמנים וסייעה בהנחת התשתית לשואה. יהודים תוארו כנוכלים, טפילים ושרצים

המאיימים על גרמניה ועל העולם התרבותי — מזיקים שהשמדתם היא תקנתם.

השואה גילתה כי מאות שנים של אנטישמיות נוצרית[15] הכשירו כמעט כל אחת ממדינות אירופה, לרבות נורבגיה, למשימת איסוף אזרחיהן היהודים, גזל רכושם, גירושם ורציחתם. אנשים רבים תרמו למאמץ זה, ההמונים נותרו בדרך כלל פסיביים ולא הביעו מחאתם.

לאחר מלחמת העולם ה-II, ניכר שחלה נסיגה בשנאת-יהודים בנורבגיה אך היא שבה וצפה על פני השטח בשנות ה-70, כאשר התקשורת הנורבגית הפיצה תעמולה נגד מעשי האכזריות כביכול של היהודים נגד העם הפלשתינאי. במשך שלושים השנים האחרונות מקיימות הקריקטורות בתקשורת הנורבגית רמה גבוהה של דמוניזציה של יהודים ושל מדינת ישראל. הן אינן גסות כקריקטורות הערביות האופייניות,[16] אולם הן גרועות מאלה שהופצו בגרמניה הנאצית. הקריקטורות משתמשות במוטיבים זהים שמוצאם מאירופה והן מתארות יהודים כאכזרים, שונאי שלום, אויבי האנושות, נאצים צמאי-דם, רוצחי-ילדים ושליטי העולם.[17] להלן מוצגות דוגמאות ספורות לתיאורים אלה.

■ דחיית השואה בשתיקה

אחרי השואה, נקטו הגרמנים צעדים משמעותיים למלחמה באנטישמיות. אולם בנורבגיה ניסו האזרחים והממשלה לדחות את אחריותם לשואה. כתוצאה מכך, רבים מיהודי נורבגיה מגלים דאגה לגבי האנטישמיות בת זמננו, בזוכרם כיצד התפתחה בעבר. רוב היהודים מסתירים את יהדותם ומקצתם חשים צורך להצטרף לביקורת על ישראל.

לפני מלחמת העולם ה-II, היו נורבגים שציירו כתובות "פלשתינה קוראת" על חנויות בבעלות יהודית. הכובשים הנאצים הסתייעו גם באזרחים הפשוטים כדי לאתר את יהודי נורבגיה ולשלוח אותם אל מחנות ההשמדה. כיום, במהלך הפגנות, קוראים נורבגים רבים "יהודים צאו מפלשתינה" — כדרישה מוסרית כביכול "לשים קץ לכיבוש הישראלי."

אחרי המלחמה, מדינאים נורבגים אחדים, בעיקר מתנועת העבודה, תמכו במלחמת הקיום של ישראל. ניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים הביא לאהדה כלפי יהודי ישראל בנורבגיה. אולם עד מהרה החל המצב להידרדר נוכח צמיחת רגשות פרו-ערביים. לאחרונה העניקה נורבגיה מיליארדי כתרים נורבגיים (יותר מחצי מיליארד דולר עד שנת 2005) לרשות הפלשתינאית ונתנה לה גם תמיכה מדינית על ידי מתן פרס נובל לשלום ליאסר ערפאת.

ב-21 ביולי 2006, בשעה שחיזבאללה ירה על אזרחים יהודים מצפון והחמאס ירה על אזרחים יהודים מדרום, הכריז ראש ממשלת נורבגיה ינס סטולטנברג (Stoltenberg) כי נורבגיה תעניק ללבנון ולרש"פ 100 מיליון כתר נורבגי לכל אחת, כ-100 מיליון דולר בסה"כ מתחילת 2006.[18] התבטאויות וצעדים כאלה משגרים איתות מן הדרג הרם ביותר אל העם לגבי זהות הקורבן והתוקפן.

אחרי השואה, האמינו יהודים בישראל ובגולה כי הקמת מדינה יהודית תשים קץ לאנטישמיות, כפי שגם הרצל חשב. במקום זאת נעשתה ישראל במידה רבה יעד לאנטישמיות ולהאשמות-כזב הולכות וגוברות. נוסף על כך, הביקורת על היהודים אינה מגיעה עוד אך ורק מן הכנסיה או מיחידים אלא גם מממשלות. ממשלת נורבגיה היא דוגמה בולטת לכך.

הבוז ליהודים שהוביל לשואה עודנו שריר וקיים בנורבגיה. כדי להצדיק את שנאתם, טוענים עתה מקצת שונאינו כי התנהגותם של "הציונים" גרועה מזו של הנאצים. הם "כובשים אדמה פלשתינאית", "מדכאים את הפלשתינאים" ו"הורגים ילדים", ממש כפי שעשו הנאצים בנורבגיה ובאירופה. השוואות כאלה פורחות ומשמשות לטיהור מצפונם של נורבגים ואירופים אחרים, התומכים עתה בערבים אף בשעה שאלה שואפים להשלים את "השואה הבלתי גמורה של אירופה".

■ קריקטורות כאמצעי לשנאה

הדוגמאות להלן חולקו לאחת עשרה קבוצות לפי המסר שלהן.

1. העולם נתון ללחץ יהודי

פולין 1938, לוח שנה תעמולתי מפוזנאן

"תחת לחץ יהודי", קריקטורה מאת אינגה גרודום (Grodum), Aftenposten, 5 בדצמבר 2001

2. הבעיה היא יהדות

הדמיון בין שתי הקריקטורות מדהים. הערבים המוסלמים החליפו את האירופים הנוצרים שהיו "קורבנות" קודמים של היהודים. היהודי מתואר כנטל כבד על החברה הנוצרית שעבר להעיק על "העם הפלשתיני הערבי". שני הציורים מנסים להראות כיצד היהודי חונק באכזריות את קורבנו. עיניו העצומות מביעות איבה, מצחו קמוט וחורש מדון. *Aftenposten* השמרני הוא העיתון המוביל של נורבגיה.

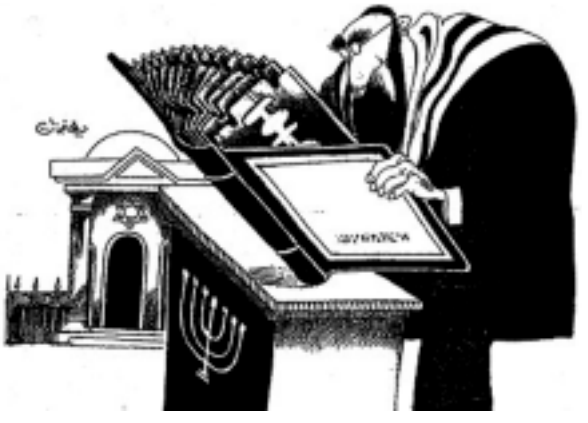

סוריה, 2000 תישרין, 19 באפריל 2000[19]

מיין קאמפף מאת היטלר ותעמולה נאצית בכלל עודדו שנאה כלפי היהדות והקומוניזם והכריזו מלחמה כוללת על שניהם. *מיין קאמפף* תורגם והופץ עד מהרה בעולם הערבי, זמן רב לפני השואה. גם היום רואים ערבים רבים ברעיונותיו של היטלר את הפתרון האידיאלי ל"בעיה היהודית". מנהיגים ערבים טוענים לעתים קרובות בטלוויזיה, בספרים, בעיתונים ובנאומים כי מקור הבעיה עם היהודים הוא בטקסטים המסורתיים שלהם.

לדעת העיתון המייצג את תנועת העבודה הנורבגית "רצח, הרג, חיסול, הוצאה להורג" וכיו"ב, הם גרסה

"שבעה שמות נרדפים למוות" קריקטורה מאת דייב קוברלי [Coverly], Dagsavisen, 7 בינואר 2004.

מודרנית של עשרת הדברות — עיקרי האמונה היהודית. התקשורת הנורבגית משתמשת תכופות בתנ"ך כדי לנגח את ישראל ואת תומכיה מקרב הנוצרים המאמינים. אף כי האמצעים מתוחכמים ושנונים, המסר ברור: הדת היהודית היא הגורמת לישראלים לרצוח פלשתינאים.

3. היהודים שולטים בעולם

אוסטריה 1920 — "יהודה", קארל פאומגרטן [Paumgarten], Graz

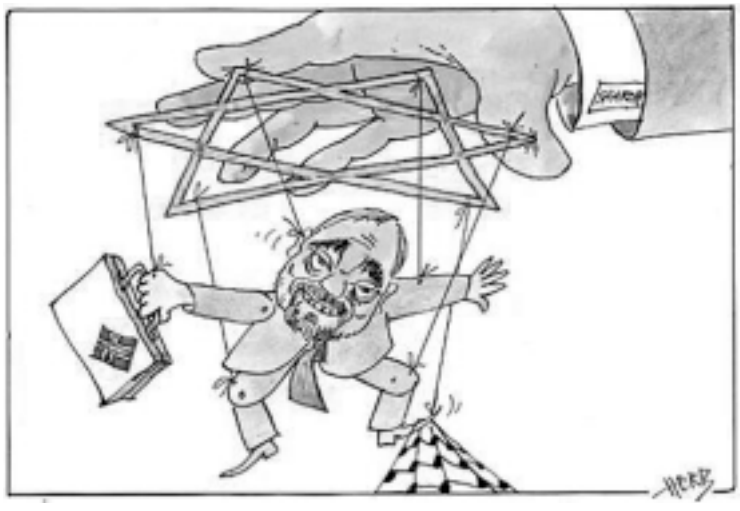

ראש ממשלת ישראל, אריאל שרון, שולט בעולם. קריקטורה מאת הרביורן סקוגסטד [Skogstad], Oppland Arbeiderblad, 18 בספטמבר 2003.

בשתי הקריקטורות היהודי שולט בעולם והקורבנות חייבים לציית. היהודי מתמרן את הנוצרים כאילו היו בובות ומסית אותם נגד המוסלמים (שימו לב לכאפייה הערבית, המסמלת בנורבגיה את אש"פ).

פניו של היהודי נטולי כל הבעה. הוא חסר-רחמים ועסוק בכסף ובשליטה. "היד הנעלמה" היהודית (המסומנת במילה "שרון" ובמגן דוד) שולטת בשר החוץ הנורבגי יאן פטרסן (Petersen), דהיינו, בנוצרים. בהיותם נתונים לשליטה יהודית יכולים האירופים רק לדכא את הערבים הפלשתינאים, דהיינו, המוסלמים. המוטיב בקריקטורה הוא דתי ומתאר נוצרים ומוסלמים כחלשים ושבירים לעומת הענק היהודי רב העוצמה. מוטיב היהודים השולטים בעולם הוא ישן מאד ועומד במרכז *הפרוטוקולים של זקני ציון*. מהדורה חדשה של הספר יצאה לאור בנורבגיה בהוצאת ברגמן (Bergman Publishing House).

4. היהודי: שודד וטפיל

טפיל הוא יצור המנצל משאבים שנאספו על ידי אחרים ושייכים להם. דוגמאות ידועות של טפילים הם וירוסים, קרציות, עכברושים ובתחום האנושי, גנבים ושודדים.

העיתון *Verdens Gang* הוא הנפוץ ביותר בנורבגיה. הקריקטוריסט המפורסם שלו, מורטן כריסטיאנסן, מצייר את יהודי ישראל כטפילים הגוזלים אדמה מן הערבים ואינם יודעים שובע עד גרגר החול האחרון. תאוות הבצע של היהודים אינה משאירה מקום לאחרים — זכר להצדקה הנאצית של הצורך ב"מרחב-מחיה" (*Lebensraum*). ב-1940, הסרט הנאצי "היהודי הנצחי", השווה בין יהודים לעכברושים והציג את שניהם כתוקפנים, טפילים

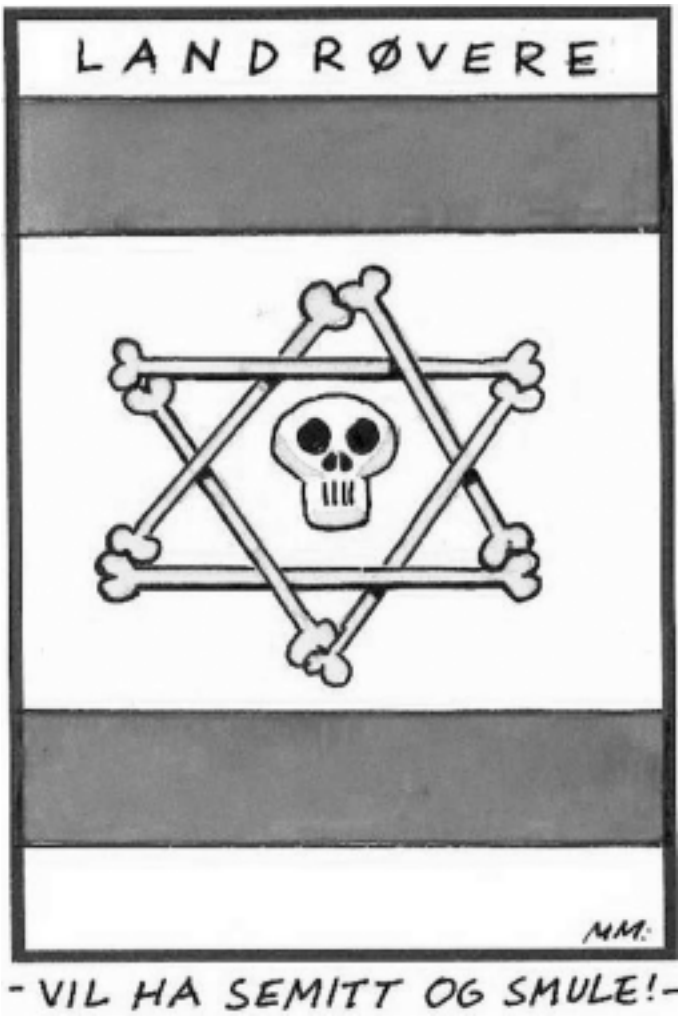

"שודדי קרקעות חוטפים כל פיסה" (עם משחק מילים שאינו ניתן לתרגום על המילה "Semite"; קריקטורה מאת מורטן כריסטיאנסן [Kristiansen], Verdens Gang, 25 במארס 2004).

המשתמשים ביתרונותיהם הגנטיים כדי להתרבות בכל רחבי העולם.

המאמר "סוג משובח יותר של אדם?" שהופיע ב-*Aftenposten*, מתאר כיצד הישראלים ניצלו כביכול את העליונות השכלית שלהם כדי לאפשר את מעשי הטבח במחנות הפליטים סברה ושתילה בלבנון ב-1982. הכותב, מאגנה שאראוסן, מציג עצמו כ-"ידיד היהודים". עם זאת, הוא מתעלם ממעשי זוועה כגון הטבח שעשו הסורים בעשרים אלף אזרחים לפחות בחאמה, ב-2 בפברואר 1982. שאראוסן ושכמותו אינם מותחים ביקורת על אש"פ, על הרשות הפלשתינאית ועל גופים ערבים ומוסלמיים אחרים בשל הרג של אלפי יהודים וחתירה להחרבת ישראל. הטענה הרווחת אצל הנורבגים ואחרים היא כי "אין לנו דבר נגד יהודים — אנו רק מתנגדים לתוקפנות הישראלית", נחשפת במעשים צבועים ומפלים אלה.

"סוג משובח יותר של אדם?" קריקטורה מאת אולף אוס [Aas]
הכותת שייכת למאמר מאת מאגנה שאראוסן [Skjaeraasen],
Aftenposten, 6 ביוני 1992.

5. היהודי כשטן

גרמניה — "שטן", Der Stürmer, 25 בפברואר 1943

השטן והיהודי, קריקטורה מאת אודמונד מיקלסן [Mikkelsen],
Hamar Arbeiderblad, 12 ביולי 2003.

פני "היהודי השטני" כמעט זהים בשתי הקריקטורות; האף "היהודי הארוך", הגבות המכווצות המסמלות תככנות, העיניים הצרות, הערמומיות, המביטות בחשדנות, אולי לעברו של הקורבן הבא? הקמטים מרמזים על מחשבות זדון כלפי הנוצרים והמוסלמים כאחד, המיוצגים כאן בהתאמה על ידי ראש ממשלת נורבגיה, בונדוויק (Bondevik) ויו"ר אש"פ ערפאת. בקריקטורה משנת 1943, הענק היהודי מוצג כמאיים על הנוצרים והמוסלמים המגומדים לעומתו — ההפך המוחלט של המציאות בה המיעוט היהודי מאויים ע"י מיליארדי מוסלמים ונוצרים.

במשך התקופה הנאצית, *Der Stürmer* היה הפרסום האנטישמי הארסי ביותר בגרמניה. ציורו של ראש ממשלת ישראל בקריקטורה הנורבגית עולה בגסותו על *השטירמר* בתיאור תוצאות פעולותיהם של היהודים: ים של דם ובית קברות מלא צלבים מציינים כי הקורבנות הם נוצרים.[20] גם כאן המסר הוא דתי. היהודי הורג נוצרים ומוסלמים גם יחד. השטן היהודי, המיוצג על ידי שרון, הוא שד מתועב שהנוצרים חייבים להילחם בו.

6. היהודי כמפלצת

וינה, 1900 (Kikeriki)

בקריקטורה הנחשבת לאחת מן האנטי-יהודיות ביותר בהיסטוריה, נראה היהודי כמפלצת מיתולוגית המסכנת את העולם. *Kikeriki* היה כתב העת הראשון שהתמקד בקריקטורות אנטי-יהודיות. הוא יצא לאור בווינה והיה כנראה מקור ההשראה של *Der Stürmer* שהחל להופיע בגרמניה ב-1923. כתב העת היה בבעלות יהודית.[21]

"המזרח התיכון לא ממש לפני הסערה", קריקטורה מאת סירי דוקן [Dokken], Dagsavisen, 4 במארס 2003.

אופיו, כביכול, של מנהיג המדינה היהודית, אריאל שרון, אינו זקוק להסבר נוסף. סירי דוקן טוענת כי "קריקטורה מדינית אינה מראה כיצד נראה אדם; היא משקפת את תפיסתי האישית לגבי האופן שבו הוא או היא עושים את תפקידם או של המצב בו נמצא אותו אדם."[22] האם קריקטורה זו ביטאה את תסכולם של דוקן וה-*Dagsavisen* לגבי היהודים המסכנים את השלום במזרח התיכון ואולי אף בעולם כולו? ושמא הייתה זו התפרצות של גישה מסורתית יותר?

7. היהודי מונע שלום

גרמניה, 1933-1945, "היהודי יוזם ומאריך את המלחמה" (הארכיונים הפדרליים של גרמניה, קובלנץ, 1933-1945)

קריקטורות אלה דומות עד כי קשה לדמיין שאפשר היה לצייר את השניה בלי לצודד מבט אל הראשונה. בשתיהן היהודי הוא ענק שאין לו כל עניין בשלום או בשכניו. בראשונה, המילה "יהודי" נראית בבירור מימין. בשניה, הכיפה היהודית מונחת על ראשו של מי שהיה ראש הממשלה הישראלי, שרון, אף שבדרך כלל לא חבש כיפה. גם האף מסייע לזהות את "היהודי הטיפוסי". היהודי בקריקטורות אלה, עם עיניו הרדומות, העצומות למחצה, אין בו שמץ של הגינות או רגש. הוא בעל עוצמה כה כבירה,

"עם מפת דרכים לשלום", קריקטורה מאת רואר האגן [Hagen], Verdens Gang, 30 במאי 2003

גם ארה"ב האדירה, כאירופה בשעתה, אינה מסוגלת להתמודד עם הבעיה היהודית.

לשתי הקריקטורות מסר משותף כי היהודי הוא הגורם למלחמה והמכשול היחיד לשלום העולם. הדברים אמורים לגבי שתי מלחמות העולם. כיום מניחים רבים ממנהיגי נורבגיה ומדינות אירופה האחרות כי ניתן למנוע את איום המלחמה אם רק המדינה היהודית תחדל להיות יהירה, מדכאת ושואפת להתפשטות. תעמולה זו הינה כלי המשמש להפסקת קיומה של ישראל כמדינה יהודית — מטרה שאליה חותרים מנהיגים אירופאים רבים. קריקטורות כגון אלה מסיתות נגד כל היהודים, ולא רק נגד "מדינת ישראל", וצריך להילחם במפיציהן. "הפתרון הסופי" הנאצי התקבל באדישות (גם על ידי ארה"ב וגם ע"י מנהיגי היהודים מחוץ לאירופה) ויושם באירופה אחרי דורות של שטיפת-מוח. כיום, כשנעשים מאמצים ליצור אווירה דומה, חובה עלינו להפסיק את האדישות ולפעול בעוצמה.

8. תקשורת חילונית מפיצה רעיונות דתיים

מגן-דוד מעל בית-לחם, קריקטורה מאת אינגה גרודום [Grodum], Aftenposten, 18 במאי 2002.

מגן דוד (יהודי) במקום כוכב בית-לחם (הנוצרי) מודיע לקורא כי היהדות הפכה את בית-לחם למקום יהודי. לפיכך, היהודים פועלים נגד הנוצרים הרואים בבית לחם עיר קדושה. שלושת רוכבי הגמלים מסמלים את שלושת החכמים, אשר לפי המסורת הנוצרית, חזו את הולדת ישו ובאו לבקרו בבית-לחם שמעליה זרח כוכב בית-לחם.[23] הקריקטורה מרמזת כי על הנוצרים להפסיק את האלימות היהודית, אולם הם אינם עושים זאת. בעוד נציגים יהודים מתכחשים לעובדה שהמלחמה נגד ישראל היא מלחמת דת, קריקטורות רבות שמופצות ע"י הנוצרים והמוסלמים, מאמינים וחילוניים כאחד, מפיצות את המסר שהיהודים נלחמים נגד האיסלאם והנצרות.

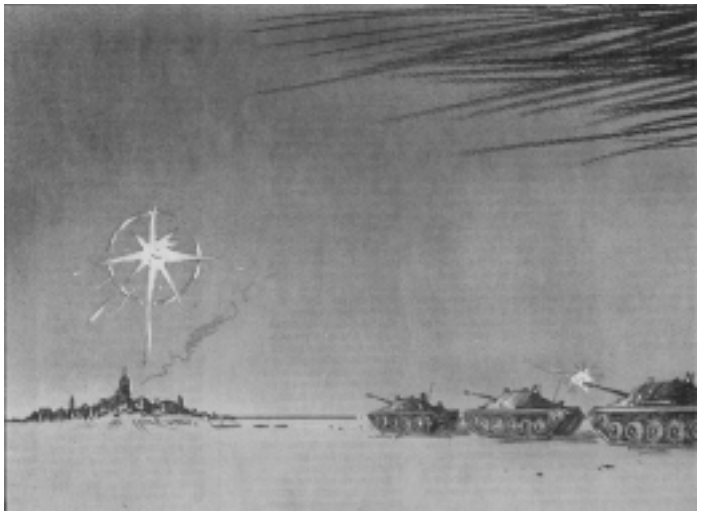

טנקים ישראליים יורים בכוכב בית-לחם, קריקטורה מאת אינגה גרודום, Aftenposten, 5 באפריל 2002.

המסר הוא כי היהודים נלחמים בנצרות. המספר הסמלי 3 (שלשת הטנקים כנגד שלושת החכמים) מופיע בכמה קריקטורות.

"חג המולד בבית-לחם", קריקטורה מאת אינגה גרודום, מאמר מערכת, Aftenposten, 27 בדצמבר 2001.

הקריקטורה מציגה כיצד היהודים שולטים ומפקחים על העיר הנוצרית בית-לחם. שוב נוצר הרושם כי היהודים שולטים בנוצרים ומסר זה יזכרו הקוראים במשך חופשת חג-המולד.

התוכנית היהודית בערב חג המולד: להרוג מוסלמי, קריקטורה מאת אינגה גרודום, Aftenposten, 31 בדצמבר 2002.

בשעה שהקורא הנוצרי (הטוב) חוגג את השנה החדשה, זומם היהודי (הרע) שרון להרוג את המוסלמי (הטוב) ערפאת. חבל התליה עשוי מכאפייה ערבית. דימוי זה באירופה הנוצרית מזכיר לנוצרים את חובתם כלפי היהודים: לא רק לחגוג את השנה החדשה אלא גם להגן על המוסלמים מפני היהודים האיומים, בשם האהבה הנוצרית, כמובן.

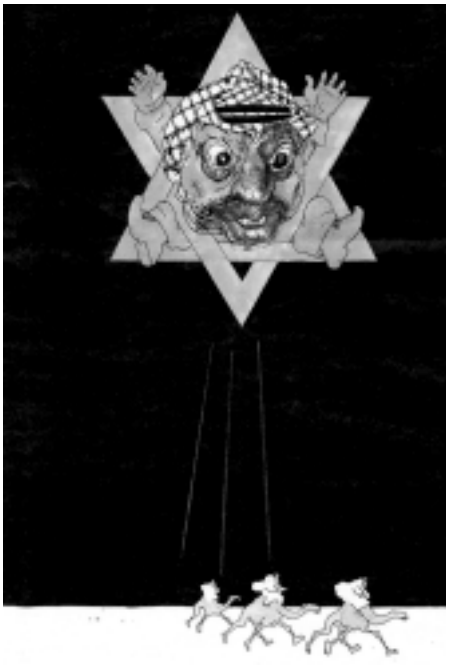

ערב חג המולד 2002: כוכב בית-לחם ושלושת חכמי המזרח, קריקטורה מאת פין גראף [Graff], Dagbladet, 24 בינואר 2002.

הרשעות היהודית, שאותה מסמל מגן דוד הלוכד את ערפאת, נועדה לעורר זעם נוצרי. שלושת החכמים זנחו את חובתם הדתית והם רוכבים על גמליהם הרחק משם. המסר ברור: המוסלמים הם קורבנותיהם של היהודים ולנוצרים אסור לזנוח את חובתם המוסרית והדתית לסכל את מזימות היהודים.

אף כי התקשורת הנורבגית היא חילונית ברובה, היא מגלה קיבעון למוטיבים דתיים אנטי-יהודיים שרובם בעלי שורשים עתיקי-יומין. קריקטורות ומאמרים יוצרים רושם כי היהודים לוחמים בנצרות על שליטה בעולם. אף על פי שעיתונאים רבים מציגים את ישראל כבעיה העולמית הגרועה ביותר, יודעים רבים בקרב הציבור הרחב כי "הסכסוך המזרח תיכוני" הוא רק חזית אחת במלחמה המוסלמית נגד כל הדתות והקבוצות האתניות האחרות, שלא להזכיר את המלחמות הפנימיות בקרב המוסלמים. בשיחות רבות שניהל כותב מאמר זה עם עיתונאים נורבגים, המשיכו מקצתם להכחיש את קיום הג'יהאד העולמי גם לאחר שהוזכרו מקומות אחדים, כולל קשמיר וסודן, שבהם מוסלמים תוקפים לא-מוסלמים — מציאות המוכרת היטב לרוב העיתונאים.

נראה כי כמה עיתונאים פשוט שונאים יהודים ואילו רבים אחרים חוששים לעסוק בבעיה הקשה ומעדיפים פתרון קל. במקום הג'יהאד העולמי המפחיד הם מעדיפים לראות סוגיה קטנה יותר — הסכסוך הישראלי-פלשתינאי — שאותו ניתן כביכול לפתור בנקל.

נבצר מן העיתונאים להביע דעה עצמאית. אמצעי התקשורת המעסיקים אותם קובעים את הקווים המנחים ואת המינוח שבו יש להשתמש.[24] שני עיתונאים סיפרו לכותב המאמר כי הופעל עליהם לחץ מצד עמיתיהם בשל היותם "בעלי גישה חיובית מדי כלפי ישראל". גורם ברור נוסף הוא הפחד המשותף מפני מוסלמים; הרבה יותר בטוח להאשים את היהודים הדמוקרטים רודפי השלום, מלהפנות ביקורת קשה כלפי הטרוריסטים המוסלמים הנקמנים, שכבר רצחו וחטפו עיתונאים רבים.

האנטי-ישראליות בתקשורת הנורבגית משתמשת בטכניקות תעמולה מתוחכמות כדי לעורר רגשות אנטי-יהודיים בקרב הציבור. באופן ערמומי מספרים לציבור הנורבגי כי גם הוא חלק מן הסכסוך. מאחר שהיהודים מתנגדים לנצרות, שומה על הנוצרים לעמוד שכם אחד עם הפלשתינים המוסלמים נגד היהודים. לעומת זאת, רוב אמצעי תקשורת בנורבגיה שמרו על שתיקה בשעה שטרוריסטים השתלטו על כנסיית המולד בבית-לחם באפריל ומאי 2002 והחזיקו נזירות וכמרים כבני-ערובה. הטרוריסטים השתייכו לארגונים המשתפים פעולה עם הרשות הפלשתינאית, כולל אש"פ, חטיבת "חללי אל אקצה" וחמאס. מהם שהשתתפו בעבר בהתקפות רצחניות על אזרחים יהודים. התקשורת הנורבגית שמרה על שתיקה גם בשעה שנוצרים נרדפו בבית-לחם לאחר שערפאת ואש"פ

קיבלו שליטה בעיר ואוכלוסיית הנוצרים של בית לחם הידלדלה מ-60 אחוזים לכל הפחות ב-1990 ל-20 אחוזים ב-2001.[25] אולם כאשר כוחות ישראליים כיתרו את הכנסיה וניסו לשחרר את המועסקים בה ולאסור את הטרוריסטים, החלה התקשורת הנורבגית לפתע לגלות עניין.

הקריקטורות בקבוצה זו מסלפות את מה שאירע לאמיתו של דבר. היהודים מוצגים כמי שהחליפו את כוכב בית-לחם במגן דוד. התקשורת מנצלת בציניות את קדושתם של בית-לחם ושל חג המולד כדי לעורר רגשות שנאה כלפי היהודים. במשך מאות שנים הובילה הסתה מסוג זה להתקפות-דמים על יהודי אירופה וגם הסתה זו תומכת בהקזת דם יהודי.

ערפאת, שעודד את הוצאתו לאור של *מיין קאמפף* ברמאללה,[26] היה אחראי לרצח של יותר יהודים מכל אדם אחר מאז תקופת היטלר. אף על פי כן, רבים בקרב התקשורת הנורבגית שיבחו אותו כגיבור וכקורבן של היהודים. הסיוע הכלכלי הנורבגי (לפי תושב) לאש"פ/רש"פ גדול יותר מן הסיוע של כל מדינה אחרת.[27] השתלטות חמאס על הרש"פ מאז ינואר 2006 לא גרמה לנורבגיה להפסיק את המימון. ב-10 באפריל 2006, הכריז שר החוץ יונאס גאהר סטורה (Gehr Store) כי "נורבגיה עודנה תורם עיקרי לעם הפלשתינאי. אנו מעניקים כחצי מיליארד כתר בשנה."[28]

9. היודו-נאצי

שרון הנאצי, קריקטורה מאת פין גראף, Dagbladet, 4 באפריל 2002.

המזכיר הכללי בדימוס של מפלגת הלייבור הנורבגית, הוקון ליאה (Lie), כתב באוטוביוגרפיה שלו: "מפלגת העבודה ניהלה התקפות חמורות נגד ישראל; היא השתמשה בקריקטורות של פין גראף, שהעלו מן האוב את האיורים האנטישמיים של *Der Stürmer* מימי היטלר ושל ה-*Crocodile* במוסקבה."[29]

גראף, קריקטוריסט שמאלני, נולד בגרמניה ב-1938 ועבר לנורבגיה, שם עוררו ציוריו תגובה חיובית. הם העלו טענה כי הרוע בעולם נובע משני מקורות, ארצות הברית וישראל. אחדות מן הקריקטורות שלו מראות את היהודים השולטים בארצות הברית, ובכך מסבירות שגם הרוע בארה"ב נובע מהיהודים.

10. אסור ליהודים להגן על עצמם

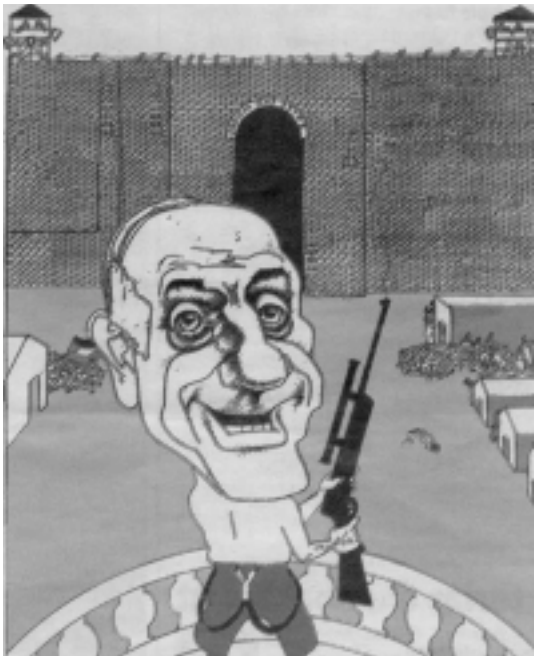

אולמרט הנאצי, קריקטורה מאת פין גראף, Dagbladet, 10 ביולי 2006.

"מלחמת הקיצוניים", קריקטורה מאת אינגה גרודום, Aftenposten, 15 ביולי 2006.

ביולי 2006, לאחר שחמאס וחיזבאללה תקפו את ישראל, חטפו, רצחו והפגיזו, הורתה ממשלת ישראל לצה"ל להשיב מלחמה שערה. כמה מדינאים נורבגים ובמידה רבה יותר, עיתונאים, הגיבו מיד בביקורת כלפי ישראל אך לא כלפי הטרוריסטים. מדינת ישראל וממשלתה — ובעיקר ראש הממשלה אהוד אולמרט, גונו מעל כל במה. אפילו כמה עיתונאים ערבים מתחו ביקורת על חיזבאללה ועל פטרונו האיראני. עם זאת, רוב העיתונאים הנורבגים אף לא הזכירו ביקורת ערבית זו.[30]

אין להסביר את ההתקפות הנורבגיות החמורות על ישראל בדאגה לערבים. דאגתם של הנורבגים ושל אירופים אחרים לערבים מתעוררת רק כאשר אפשר להאשים בסבלם את היהודים. הביקורת על ישראל מגיעה לשיאה בשעה שהיא פועלת מתוך הגנה עצמית. כך היה כאשר ישראל החליטה לבנות גדר ביטחון, להפעיל סיכול ממוקד על מנהיגי טרוריסטים וכאשר אולמרט הורה על המבצע בלבנון ("מלחמת לבנון השניה"). לפי המסורת האירופית, היהודים אמורים לסבול ולא להגן על עצמם. בנוגע לזכות ההגנה העצמית, יש באירופה המודרנית שתי אמות מידה — אחת ליהודים ואחת לשאינם יהודים: חיילים נורבגים לוחמים כיום באפגניסטן נגד טרוריסטים שאינם מאיימים ישירות על נורבגיה, אולם ישראל מושמצת בשל פעולות גמול נגד טרוריסטים המעורבים בהתקפות רצחניות על ישראל.

בציור 21, ראש ממשלת ישראל הוא מפקד מחנה-מוות.[31] אולמרט לבוש במדי נאצי בתוך המחנה המוקף חומה גבוהה, מגדלי שמירה וגדרות-תיל. הכתובת המתנוססת מעל השער: "Jedem Das Seine[m]", בגרמנית עילגת שפירושה: "כל אחד מקבל את המגיע לו." מחוץ לקסרקטינים שלפני אולמרט מוטלות גופות רבות של ערבים. אולמרט ניצב במגפיים נאציים, צוחק בשביעות רצון, אוחז ברובה-צלפים בעוד הערבי, שבראשו ירה בכוונה תחילה, שותת דם. כותרת המאמר: "מצליח", מתארת את אולמרט ואת ישראל ומוסיפה לדמוניזציה. העיתון סרב לפרסם את תגובתו של כותב מאמר זה בהצהירו כי הוא "מסרב לאפשר דברי תוכחה בעיתון."

בציור 22 רומס אולמרט האדיר את לבנון הזעירה בהותירו עקבות מדממים. ברקע נראה נשיא איראן, מחמוד אחמדינג'אד. איראן, המוצגת כגמד בהשוואה לישראל, יכולה רק לצפות בחוסר-אונים בעוד ישראל הורסת את לבנון שוחרת השלום.

11. היהודי אוהב להרוג

עלילת הדם עתיקת היומין הטוענת כי יהודים הורגים ילדים נוצרים כחלק מפולחניהם הדתיים (במיוחד בפסח), עברה הסבה למיתוס של יהודים ההורגים ילדים פלשתינאים. בשתי הקריקטורות היהודי צמא-דם

רוסיה, 1907 — "הרדיקל", (Pluvium, סנט. פטרסבורג).

נורבגיה 2003 "מחול המוות", קריקטורה מאת אינגה גרודום, Aftenposten, 13 באפריל 2003; שרון אומר: "מי יעז ליידות את האבן האחרונה?".

ורצחני. היהדות מיוצגת באמצעות כיפה בקריקטורה הראשונה ובאמצעות מגן דוד בשניה. עינו האחת של היהודי עצומה או מכוסה והשניה מכוונת על מנת להרוג. המסר התת-הכרתי הוא כי היהודי מעלים עין מרגשות של מוסר; היהודי הוא קשוח ובלתי-אנושי. הוא אינו מפגין רגשות לפני שהוא יורה בילדים. היהירות היהודית מתבטאת גם בכלי הנשק. ה"נבל" הזקן חמוש באקדח ובפגיון ואילו היהודי המודרני משתמש במקלע כדי

להרוג ילדים. פניו של היהודי ארוכי-חוטם ומכוערים. דמויות כאלה ראו הילדים בגרמניה הנאצית והן משפיעות על ילדים נורבגים כיום. לפי הקריקטורות והמאמרים הרבים שפורסמו ב-*Aftenposten*, היהודים ממשיכים בהתנהגותם האכזרית והפרימיטיבית, המעוררת זעם בקרב אנשי תרבות. *Aftenposten* בשונה מ-*Der Stürmer*, הוא עיתון של הזרם המרכזי, בעל השפעה רבה ביותר ונחשב למתון.

הקריקטורה עיטרה מאמר אנטישמי מאת העיתונאית קורדליה אדווארדסון (Edvardson), המשמשת את *Aftenposten* להעברת האשמות אנטי-ישראליות גסות ובלתי-מוכחות. אדווארדסון עצמה היא יהודיה ניצולת אושוויץ החיה עתה בישראל. בכמה ממאמריה ב-*Aftenposten* ובעיתונים אחרים היא משווה את יהודי ישראל לנאצים, ובכך מספקת גיבוי מוסרי להצדקת חיסול המדינה. במאמר המלווה באיור של קרון רכבת ישן, טוענת אדווארדסון כי ישראל גירשה בכוח מאות אלפי ערבים והשוותה "גירוש" זה למשלוח היהודים למחנות ההשמדה.

■ סיכום

קיימים קווי דמיון מדהימים בין קריקטורות אנטי-יהודיות מן התקופה הנאצית לקריקטורות בנות זמננו, כפי שעולה מדוגמאות נורבגיות רבות. כאז כן עתה, משתמשים האמנים בשיטות מתוחכמות כדי לעורר רגשות. המוטיבים המשותפים הם:

- היהודים שולטים בעולם ומנצלים אותו.
- היהודים מרושעים ובלתי אנושיים.
- היהודים שונאי שלום ומחרחרי מלחמות.
- היהודים אינם ככל העמים.
- היהדות מתנגדת לכל הדתות.

קריקטורות בנות זמננו מעבירות מסר לפיו היהודים נלחמים בנוצרים, החייבים אפוא לחבור אל הערבים הפלשתינאים המוסלמים.

אין ספק כי שנאת יהודים קיימת בנורבגיה כיום. המצב הולך ומידרדר והיהודים נתונים להתקפות הולכות וגוברות. שנאה זו מופצת על ידי מנהיגי החברה — עיתונאים, אינטלקטואלים, מנהיגי המדינה והכנסיה, לרבות חשמנים (בישופים) וראשי ממשלה. הם ממעיטים בערכה של השואה ולעומת זאת מעניקים תמיכה כלכלית ומדינית לגורמים השואפים להשמיד את יהדות העולם, ובראש ובראשונה את יהודי ישראל.

עם זאת, המצב אינו אבוד. למרות ההיסטוריה של אנטישמיות בנורבגיה, מספר גורמים מצביעים על אפשרות להתמודד מול המגמה הנוכחית ולפתח גישה חיובית יותר כלפי היהודים וישראל. ראשית, האנטישמיות הארסית והיעילה ביותר מקורה בקבוצת עלית פעילה אך קטנה מאוד בקרב האוכלוסייה. שנית, ניתן להתעמת מול שנאת היהודים המופצת על ידם, מכיוון שאותם אנשים מגלים רגישות רבה לתדמיתם. כדי שיהיה יעיל, חייב להתקיים עימות מקרב גופים ידועים, כגון ממשלת ישראל וארגונים הלוחמים באנטישמיות. דוגמאות למאמצים אלה הן תלונות שנשלחו באוגוסט 2006 על ידי "מרכז שמעון ויזנטל" נגד הקריקטורות הנורבגיות ונגד ההצעה לתיקון המבטל את הזיכוי במס עבור תרומות לישראל.[32] המקרים הבודדים שבהם מחה משרד החוץ הישראלי נגד אנטישמיות ומקרים בודדים עוד יותר שבהם מחתה הקהילה היהודית בנורבגיה, נשאו פרי והראו שראוי להרחיבם.

לאמיתו של דבר, הנורבגים רגישים בדרך כלל למוניטין שלהם. התקשורת הנורבגית מצטטת לעתים קרובות כיצד נורבגיה מתוארת ברחבי העולם. ביקורת על נורבגיה ונזק אפשרי למוניטין שלה זוכים להתייחסות רצינית. מנהיגים מגיבים תכופות כבר למחרת היום על תלונות המופיעות באמצעי התקשורת.

מדיניות יהודית וישראלית נחושה נגד האנטישמיות הנורבגית עשויה גם לשפר את היחסים בין נורבגיה ליהודים ולישראל. לפני חמישים שנה השתמשו בתי הספר בנורבגיה במפות של "Jødeland" (מדינת היהודים), המתארות את ישראל בצורה חיובית, כארץ היהודים; לפני שלושים שנה למדו תלמידי בתי הספר הנורבגים לשיר את "הבה נגילה" ולהתייחס באורח חיובי ליהודים. עתה, לומדים תלמידי בתי הספר אודות חיילים ישראלים ההורגים נערים ערבים חפים מפשע ואודות ציונים תוקפנים הפולשים לאדמתם של אחרים וכובשים אותה. במקום להשלים עם המצב ההולך ומחמיר, יש לשפרו. אי אפשר למחוק לחלוטין את האנטישמיות בנורבגיה ובאירופה בכלל, אולם על היהודים לפעול למזעורה.

נספח:
מי עומד מאחורי הקריקטורות?

1. הקריקטוריסטים והעיתונאים

- **אולף האס (Haas)** — קריקטוריסט של *Aftenposten* משנת 1948. הקריקטורות פרי עטו נרכשו על ידי "הגלריה הלאומית הנורבגית" וגלריות חשובות אחרות. הוא זכה בפרסים רבים וב-1999 קיבל את התואר היוקרתי ביותר — אביר מדרגה ראשונה של מסדר סנט אולאף — בשל תרומתו לאמנות ולתרבות הנורבגית.
- **דייב קוברלי (Coverly)** — קריקטוריסט עצמאי, מוכר את עבודותיו באמצעות Creators Syndicate (תאגיד היוצרים) לוס אנג'לס.[33]

- **סירי דוקן (Dokken)** — עובדת משנת 1995 עבור *Dagsavisen*, שם מופיעות הקריקטורות שלה כמעט מדי יום ביומו. קודם לכן עבדה עבור העיתון *Dag ogTid*.
- **פין גראף (Graff)** — נולד בגרמניה ב-1938 והיגר לנורבגיה ב-1946. עבד עבור העיתונים *Morgenposten* ו-*Arbeiderbladet*. משנת 1988 עובד עבור *Dagbladet*. הקריקטורות המפורסמות של גראף הוצגו בתערוכות בנורבגיה, לרבות בגלריה הלאומית וברחבי העולם וזכו בפרסים בנורבגיה ומחוצה לה. בשנים 2000 ו-2005 העניק לו איגוד עסקי התקשורת הנורבגי את פרס קריקטוריסט השנה בעיתונות. לפי אמות המידה הנורבגיות נחשבות הקריקטורות של גראף לאלימות וגרוטסקיות ביותר, הן תוקפות בדרך כלל את ארה"ב, את ישראל ואת הימין הנורבגי. אין עוד קריקטוריסט המשווה יהודים לנאצים במידה רבה כפי שעושה זאת גראף.
- **אינגה גרודום (Grodum)** — מן המפורסמים שבקריקטוריסטים בנורבגיה. עבודותיו מופיעות כמעט מדי יום ביומו ב-*Aftenposten*. לפני כן עבד עבור העיתון *Nationen* ועבודותיו הוצגו בתערוכות בנורבגיה ומחוצה לה.
- **רואר האגן (Hagen)** — עובד עבור *Verdens Gang* משנת 1986, עבד לפני כן עבור העיתונים *Sunnmørsposten* ו-*Stavanger Aftenblad*. קריקטורות פרי עטו פורסמו גם ב-*Die Zeit*, ב-*International Herald Tribune*, *Der Spiegel*, *Time, Newsweek* ובעיתונים אחרים.[34]
- **מורטן מ. כריסטיאנסן (Kristiansen)** — עובד עבור *Verdens Gang*. פרסם קריקטורות גם ב-*Dagbladet* הוא גם פרשן מדיני, מעצב ריהוט וממציא.
- **אודמונד מיקלסן (Mikkelsen)** — עובד עבור *Hamar Arbeiderblad* משנת 1988.
- **מאגנה שאראוסן (Skjaeraasen)** — עיתונאי שמאמרו היה אולי מקור ההשראה לציור 8 לעיל. הוא ידוע ביותר כבעל טור במדור התרבות של *Aftenposten*. יהודי אוסלו סוברים כי הוא ידידותי ליהודים; רבים מהם סולדים כמוהו משנאת-יהודים מחוץ לישראל, אולם מותחים בקורת על ישראל בשל ההגנה העצמית שלה נגד טרור ותומכים בהפעלת לחץ מבחוץ נגדה. יחסו של שאראוסן כלפי היהודים הוא דוגמה מעניינת לאנטישמיות החדשה. הוא מגלה יחס חיובי כלפי המיעוט היהודי הקטן בנורבגיה, אך מפגין יחס שלילי כלפי היהודים הרבים בישראל.
- **הרביורן סקוגסטד (Skogstad)** — עובד בימים אלה עבור העיתון המקומי *Oppland Arbeiderblad*. עבד קודם לכן עבור *Bergensavisa*.

2. העיתונים

עיתונים מקומיים רבים יוצאים לאור בנורבגיה בגלל המרחקים הגדולים והמבנה החברתי המאופיין בריבוי של קהילות קטנות. ב-2004 הופיעו בנורבגיה 166 עיתונים בתפוצה כוללת של 2,855,071 גיליונות.[35] עיתונים מקומיים רבים תלויים בסובסידיות ממשלתיות נדיבות.

עם העיתונים שהוזכרו לעיל נמנים:

- ***Aftenposten*** — מופץ באזור אוסלו שהוא מרכז הכוח. זהו העיתון החשוב ביותר בנורבגיה ובעל ההשפעה הרבה ביותר באוסלו. העיתון שמרני ושני בגודלו בנורבגיה, בעל תפוצה של 250,000 גיליונות ב-2004.
- ***Dagbladet*** — העיתון השלישי בגודלו בנורבגיה, בעל תפוצה של 183,000 גיליונות ב-2004. יוצא לאור בתבנית של "עיתון צהוב", אינו נמכר למנויים אלא בתחנות דלק, חנויות וקיוסקים. מניות העיתון בבעלות חברות ותאגידים שונים ונראה כי עניינם של הבעלים בעיתון הוא מסחרי ולא מדיני.[36]
- ***Dagsavisen*** — עיתון בעל תפוצה של 33,000 גיליונות. קשור מאז ומתמיד עם תנועת העבודה הנורבגית. ב-1996 וב-1999 החליף בעלים ונמצא עתה בבעלותה של "קרן דאגסאוויסן".[37] ההשתייכות המדינית של העיתון לא השתנתה.
- ***Hamar Arbeiderblad*** — נוסד ב-1925 על ידי סניפים מקומיים של מפלגת העבודה. תפוצתו כ-28,500 גיליונות וכיום הוא העיתון הגדול ביותר במחוז הדמארק (המגיע כמעט לגודלה של ישראל). באופן רשמי, העיתון הוא עתה בלתי מפלגתי.[38]
- ***Oppland Arbeiderblad*** — עיתון מקומי בעל תפוצה של כ-28,500 גיליונות, נוסד ב-1924 כעיתון מקומי של מפלגת העבודה. נמצא כיום בבעלותו של התאגיד השמאלני *A-pressen* (ראה להלן).[39]
- ***Verdens Gang (VG)*** — העיתון הגדול ביותר בנורבגיה, בעל תפוצה של 365,000 גיליונות. זהו "צהובון" הנמכר בתחנות דלק, חנויות וקיוסקים. נמצא בבעלות "שיבסטד" (Schibstad).

תאגיד A-pressen נוסד ב-1948 כ-Norsk Arbeiderpresse (דפוס העבודה הנורבגי), אולם ההיסטוריה שלו החלה קודם לכן, עם ייסודו של עיתון העובדים הראשון *Vort Arbeid* (עבודתנו) ב-1884. ל-*Vort Arbeid* נודעה השפעה מכרעת על היווצרות מפלגת העבודה. ב-1989, Norsk Arbeiderpresse התמזג עם חברה אחרת וכך נוצר A-pressen. יו"ר מועצת המנהלים ב-2005 הוא גרד-ליב ואלה (Valla), סטאליניסטית לשעבר ונשיאת הסתדרות הפועלים הנורבגית (LO). ב-1 במאי 2002, היא הכריזה על הנושא העיקרי על סדר היום של חג העבודה — קריאה להטיל חרם על ישראל. ■

הערות

1 Malcolm Hay, *The Foot of Pride: The Pressure of Christendom on the People of Israel for 1900 Years*, Boston: Beacon, 1950. (Also published in 1975 as *Thy Brother's Blood: The Roots of Christian Anti-Semitism*.)

2 *Diplomatarium Norvegicum*, Vol. 5, 1436, pp. 469-473. Cited in Oskar Mendelsohn, *Jødenes historie i Norge gjennom 300 år* (*Three Hundred Years of Jewish History in Norway*), Vol. 1 (Norwegian), Oslo: Universitetsforlaget, 1969/1987, p. 10.

3 Mendelsohn, *Jødenes historie*, 11.

4 Vebjørn Selbekk, *Jødehat på norsk*. (Norwegian), Skjetten: Hermon, 2001, p. 42.

5 המספרים נכונים ל-04/2003. <www.ssb.no/english/subjects/10/04/10/jeja_en>,

6 Selbekk, *Jødehat*, p. 49.

7 Ibid., p. 50.

8 *Forskning*, No. 5, 1998; *Forskning*, 1 August 2000: Kirurgi på rasemessig grunnlag, <http://tinylink.com/?64E9g57cpg> (Norwegian).

9 *Aftenposten*, 7 October 2003, <www.aftenposten.no/nyheter/iriks/oslo/article641877.ece> (Norwegian).

10 *Monitor*, 3 December 2003, <www.oslodomkirke.no> (Norwegian).

11 Efraim Zuroff, "Worldwide Investigation and Prosecution of Nazi War Criminals: An Annual Status Report", Simon Wiesenthal Center, 2002, <http://tinylink.com/?4ZzezOpXvK>.

12 אישר את הפרטים. הודעה לעיתונות מטעם משרד ההגנה, מס' 054/98, 7 בספטמבר 1998, שר ההגנה דאג יוסטין פיירוול (Fjærvoll), (נורבגית).

13 Manfred Gerstenfeld, "Anti-Semitic Motifs in Anti-Israelism", *Post-Holocaust and Anti-Semitism*, 1 November 2002, <www.jcpa.org/phas/phas-2.htm>.

14 סתיו, השלום — קריקטורה ערבית, שם.

15 המונח "נוצרי" כולל כאן מאמינים וחילוניים בארצות שהיו במשך ות שנים תחת השפעת הכנסיות הנוצריות.

16 ראה ניתוחו של אריה סתיו, *השלום — קריקטורה ערבית: עיונים בדימוי היהודי בקריקטורה*, זמורה-ביתן, 1996 (עברית), הספר כולל סקירה כללית חשובה ורשימת הפניות.

17 See Joël Kotek, "Major Anti-Semitic Motifs in Arab Cartoons", interviewed by Manfred Gerstenfeld, *Post-Holocaust and Anti-Semitism*, 1 June 2004, <www.jcpa.org/phas/phas-21.htm>.

18 Prime Minister's Office, press release 99/2006 (Norwegian).

19 <http://memri.org/bin/cartoons.cgi?cat2>.

20 אפשר שהשימוש בצלבים נעשה מכיוון שהם סמל מקובל לקבר באירופה הנוצרית. אולם מאחר שעיתונאים ומנהיגים נורבגים מאשימים תכופות את יהודי ישראל במלחמה נגד הנוצרים (כגון בבית לחם ובבית-ג'אלה), יש סבירות גבוהה להסבר הראשון.

21 אריה סתיו, שיחה אישית, 23 באוגוסט 2006.

22 Siri Dokken, interview in *Dagsavisen*, 29 December 2004, <www.dagsavisen.no/kultur/article1389791.ece> (Norwegian).

23 Matthew 2:1-12, and Christian tradition.

24 עיתונאים אחדים אישרו זאת בשיחות אישיות.

25 Yoram Ettinger, "The Islamization of Bethlehem by Arafat", 25 December 2001, <www.acpr.org.il/cloakrm/clk117.html>.

26 פורסם על ידי אל-שורוק הנמצא ברמאללה. הספר היה רב-מכר ברשות הפלשתינאית ב-1999. ראה: <www.israelnationalnews.com/news.php3?id=78801>.

27 Norwegian MFA's press release from 08.12.2003, No. 207/03.

28 "לתמוך בפלשתינאים", הודעה לעיתונות, משרד החוץ הנורבגי, 10 באפריל 2006, (נורבגית).

29 Haakon Lie, *Slik jeg ser det* (*As I See It*), Part 2 (Norwegian), Oslo: Tiden Norsk forlag, 1983, p. 132.

30 Ahmed al-Jarallah, "No to Syrian, Iran Agents", editorial in *Arab Times* (Kuwait), 15 July 2006, <www.arabtimesonline.com/arabtimes/opinion/view.asp?msgID=1242>.

31 שימו לב להעתקת סצנה מסרטו של סטיבן שפילברג, "רשימת שינדלר".

32 <http://norskisraelsenter.no/engl>.

33 <www.speedbump.com/contact.html>.

34 Verdens Gang's annual report for 2004, <www.vg.no/vginfo/vg2004.pdf> (Norwegian).

35 Norwegian Media Businesses' Association, <www.mediebedriftene.no> (Norwegian).

36 Dagbladet's annual report for 2003, <www.dagbladet.no/avishuset/pdf/aarsrapport2003.pdf> (Norwegian).

37 <www.dagsavisen.no/omdagsavisen/historie>.

38 <http://service.h-a.no/index.asp?menuItem=23>.

39 Arne Næss, news editor of *Oppland Arbeiderblad*, telephone conversation, 9 September 2005.

אין "קריקטורה אנטישמית". הקריקטורה, קרי: סאטירה מצוירת, נועדה לתקן מעוות, מכאן עומק יעודה ההומניסטי. לעומתה, "הקריקטורה" האנטישמית לא באה לתקן דבר כי אם לשלול מן היהודי את צלם האדם על מנת למסד את השנאה אליו ולהפוך את השמדתו לצו מוסרי.

גדעון סתר